

Abstract

The article analyzes the foreign experience of using media facades in the formation of interactive city architectural environment, on the basis of which the basics of interactive media facades classification and development was proposed.

Keywords: media façade, classification, interactive environment.

УДК 72.01

Є. В. Швець

аспірант кафедри інформаційних технологій в архітектурі КНУБА

**ОСОБЛИВОСТІ СТАНОВЛЕННЯ ТА ТРАНСФОРМАЦІЇ
МУЛЬТИКУЛЬТУРНОГО МІСЬКОГО СЕРЕДОВИЩА
ІСТОРИЧНОГО ЯДРА (КАСБИ) МІСТА АЛЖИР ПІД ВПЛИВОМ
ЗАХІДНОЇ ЦИВІЛІЗАЦІЇ**

Анотація: огляд світових тенденцій щодо становлення та трансформації історичного середовища міста Алжир.

Ключові слова: світогляд, становлення, трансформація, Касба, місто, ідентичність, цивілізація, Захід, колоніалізм.

*Побудувавши їхню Касбу, турки досягли справжнього шедевр
архітектури та містобудування. Але останні п'ятдесят років
європейської цивілізації зруйнували навколишні природні багатства та без
докорів сумління перетворили докілья у камінь, у кам'янисту пустелю нового міста.*

Ле Корбюзьє, Поезія про Алжир [8]

*Алжир у всій його повноті повинен мати частку того,
що сучасна цивілізація може дати гідній людині.*

Шарль де Голль

На сьогодні, в часи швидкого економічного розвитку, зростання чисельності населення, зростаючих потреб людства і зміни способу життя, більшість медин в арабо-ісламському світі зазнає проблем пов'язаних з становленням та трансформацією власного міського середовища. Серед основних проблем їх розвитку можна також виділити - безліч архітектурних дисонансів і проблем якості в міському середовищі, які спричинені зміною історичних етапів, зокрема і проблему збереження ознак національної ідентичності [1, 2]. Мультикультурне міське середовище постколоніальних країн Середземноморського регіону поряд з якісними перетвореннями має

багато яскраво виражених архітектурних протиріч, які викликані колоніальною політикою Французької імперії [3].

Коли французи зайняли Алжир в 1830 році, вони знайшли щільне, укріплене місто, розташоване на крутих зелених пагорбах з видом на Середземне море. Образ Касби з моря, було описано, намальовано, розфарбовано і сфотографовано неодноразово мандрівниками, художниками і архітекторами, та стало викарбувано в колективній уяві і асоційовано з орієнталістським культурним репертуаром про іслам та заохочувало до створення "міфу". Це був міф про колоніальний дискурс, а не про саму Касбу; це був колоніалізм як історична ситуація, що оформила Касбу певними поняттями. У свою чергу, ці потужні і витривалі поняття відіграють важливу роль у формуванні колоніальної політики щодо Касби [5].

Прибувши у Алжир французи одразу ж розрізали місто на дві частини Центральною вулицею ("Рю дю центр"), щоб їх війська мали легкий доступ в разі повстання. Вони оточили Касбу будівлями у колоніальному стилі, знищили стіни і зруйнували більшу частину північної чверті, щоб побудувати колоніальну околицю Беб ель-Уед [5].

Рішення, яке, по суті характеризує майже всі наступні проекти були запропоноване Т. Готьє у 1845 р.: верхня Касба повинна бути збережена " у всій своїй первісній Берберії, " в той час як європейці повинні розміщуватися у нижній частині , недалеко від гавані. Нагальні містобудівні питання 1830 року склалися з потреби переміщення військ і різання міської тканини Касби через необхідні вуличні артерії, щоб дозволити швидкі військові маневри. Відбувалося знесення будинків, але досить фрагментарно і відносно у невеликих масштабах. Французький урбанізм в Алжирі розпочався з прокладання пл. Уряду та розширення трьох головних вулиць від цієї площі, що вели до головних воріт: вулиця Беб Азун на південь, вулиця Беб ель Уед – на північ, і вул. Маріни на схід до гавані. Розширення цих вулиць не супроводжувалося радикальними знесеннями, вони були розширені до 8 метрів. У 1833 році вони та дві інші вулиці Рю де Шартр і Рю де Консул були оголошені головними вуличними артеріями Алжиру [5].

Комплексних розробок міських проектів, що були спрямовані на реорганізацію всієї Касби було досить мало. Подальші проекти, були спрямовані на розширення міста і досить мало зверталися до вирішення питання щодо реорганізації Касби. Реалізація проекту головної вулиці (вул. Мілітер) на набережній призначеної для обслуговування гавані, а також в якості набережної, була реалізована у 1860 р. Коли розпочалося будівництво, вулиця отримала назву - бульвар де Імператрис, відзначивши святкування візиту імператриці Євгенії та Наполеона III в Алжир в тому ж році. Вона була

завершена в 1866 році відповідно до планів Ч. Ф.-Шассерю. Проект був виконаний з особливою інженерною майстерністю у зв'язку з різким розходженням рівнів між бульваром та набережною. Ця конструкція була забезпечена рядом високих арок, що нагадують міст або акведук. Проект дав Алжиру свою відому набережну: безперервну високу аркаду нижнього рівня з арками різних масштабів, що підтримують рампи, співставленні з більш вишуканими аркадами бульв. де Імператрис на верхньому рівні - все в білому кольорі. *Надаючи вражаючого вигляду Алжиру, цей проект також вигравував відносини панування колоніального порядку у міському середовищі: Касба була замкнена щільними рядами французьких будов [5].*

Особлива увага щодо оборонних заходів генерувала постійні вимоги до розширення укріплених районів. У 1849 старі укріплення були замінені новими, огорожувальна територія збільшилась в три рази у порівнянні з старим містом. Європейські поселенці — французи, італійські та іспанці — жили тут, у той час як верхня Касба стала виключно містом корінного населення. Різниця між двома частинами була відображена в нових іменах: верхня Касба отримала назву "Касба", а нижня - Морський Квартал. Обидві частини піддавалися повторним пропозиціям щодо їх реорганізації. З різноманітних планів для Морського кварталу, один запропонований Е. де Редоном в 1884 р. був відроджений кілька разів. Проект Редона був зніційований зростаючою стурбованістю муніципалітету щодо громадської гігієни в Морському Кварталі. Муніципальна влада погодилися "знести все, що існувало" тут. Незважаючи на те, що проект Редона був розроблений для всього міста, його основний вплив було обмежено пропозиціями для Морського кварталу. Суть пропозиції включала переселення половини населення, що проживає в кварталі, у нові житлові проекти, побудовані на пагорбах кварталу Беб ель Уед на північний захід від Старого міста. Це переселення дозволило б провести заміну вузьких вулиць на широкі з розташованими вздовж розкішними будівлями.

Втручань у міську тканину Касби власне було порівняно небагато. Вулиця де ла Лір на північному півдні (нині вул. Ахмед Бузріні), паралельно вул. Беб Азун, була спланована прямолінійно з безперервними колонадами на тлі нерегулярної вуличної мережі, що оточувала її. Архітектурна цінність цієї вулиці зробила її особливо важливою для французів, так як нагадування про вул. де Ріволі, заповітного міського фрагменту з Парижу відтепер імпантованого в Алжирі. Основні заходи перебудови Касби на ранніх етапах колоніального панування, здавалось би, мало вплинули на ядро цього поселення. *Тим не менш, бульвари, що оточили Старе місто - означали капітуляцію місцевих жителів Алжиру перед французами - буквально і метафорично [5].*

Французькі архітектори рано визнали великі труднощі перебудови Касби. Стверджуючи, що потреби французів відрізняються від потреб корінних народів, пропонувалося будівництво нового міста поряд зі старим, яке б відповідало європейським смакам. "Арабізована" політика Наполеона III підсилює збереження Касби й надалі. Нова політика "толерантності", яка домінувала в 1860-х роках, критикувала колишні знесення, перебудови та європейські конструкції в Старому місті, які відтіснили місцеве населення у верхні схили до досить складних умов життя.

Алжирський міський соціолог Джафар Лесбет стверджує, що неявна загроза знищення Касби відіграла конструктивну роль стосовно стимуляції жителів об'єднати свої ресурси для того щоб зупинити "природне" знесення їхніх районів. Діаметральні цінності існування Касби і французького Алжиру кристалізуються далі у конфліктну ситуацію, що знищує будь-яку можливість загальної гармонії в умовах французького колоніального урбанізму [9]. За словами Фанона, зона, де живуть корінні жителі не може бути додатком до зони заселеної поселенцями. Дві зони виступають опозиціонерами, а не служінню вищої єдності. Ніяке примирення тут неможливе.

Нові напрямки, були прийняті протягом двох десятиліть з 1930-х до 1950-х рр. стосовно збереження доколоніальної спадщини Касби. По суті, політика, що проводиться за вказівкою Наполеона III в "Арабському царстві", спираючись на десятиліття французького колоніального досвіду, принесла чітко сформульоване ідеологічне обґрунтування для всіх проектних рішень XX ст.

Ю. Ліоте, генерал-губернатор Марокко з 1912 по 1925 р. був відомий через свій вклад у розвиток французької колоніальної міської політики та ідеології збереження міського середовища у колоніях. Два основних принципи Ліоте: збереження медин з поваги до місцевої культури та будівництво нових, сучасних міст для європейців - сформували каркас всіх наступних рішень міського планування в Алжирі. Міжнародний конгрес з урбанізму в колоніях, відбувся в ході Колоніальної виставки 1931 року в Парижі, зафіксував сильний вплив ідей і практичних заходів Ю. Ліоте та представив нові правила планування у французьких колоніях. Серед цілей конгресу були "туризм і збереження старих міст" і "захист ландшафтів та історичних пам'яток." А "Список бажань" учасників включав в себе створення роздільних поселень корінних і європейських жителів, поважаючи переконання, звички і традиції різних рас. Всякий раз, коли це можливо, зелена зона, або санітарний кордон, буде розділяти європейське місто від поселення корінного населення.

В Алжирі, ці принципи були вже написані в постановах до кінця 1920-х років, і для "корінних районів" було встановлено спеціальний режим,

призначений для збереження їхнього характеру, незважаючи на те, що "вони не відповідали принципам гігієни та містобудування." Архітектори в Алжирі знали, що заходів стосовно охорони природи не було достатньо, щоб зберегти мальовничий характер Касби; враховуючи крихкість будівель, їх реабілітація була важливим питанням.

Абстрактне поняття про «збереження Касби» вирішувалося протягом наступних років. Тепер саме Верхнє місто було поділено на дві частини. Зусилля Комісії історичних пам'яток в значній мірі сприяли реалізації правил щодо збереження "мальовничого образу" нової "верхньої" Касби, яка була обмежена вул. Рандон і Маренго та бульв. де ла Віктуар. У цьому кварталі правила були чітко визначені: всі нові будинки будуть відповідати алжирському і мавританському стилям; декоративні елементи та вироби будуть або збережені або реконструйовані у відповідності з оригіналом; зруйновані європейські будинки будуть замінені іншими - у традиційному стилі; жодна будівля не буде вищою, ніж три поверхи, включаючи цокольний поверх. У той час як втручання у верхню частину Касби було мінімальним, і її житлова функція була збережена, її нижня частина, між вулицями Маренго і Беб ель Уед, була перетворена на "Музейний квартал". Тут були ретельно реставровані декілька аутентичних будівель справжньої естетичної цінності і збережені "звивисті" вул. Еміля Мупаса і вул. Де Лінтенданс, на думку Леспеса "найчудовіші в старому Алжирі". Митрополія, Палац Дівер, штаб-квартира Військових справ місцевого населення, старі мавританські бані, Національна бібліотека, і Палац, легко сформували ансамбль музейного комплексу [5].

Проекти Ле Корбюзьє для Алжиру (1931-1942р.) відповідали запропонованій політиці збереження. Він передбачав збереження верхньої Касби в її цілісності, з обмеженням щільності і з втручанням у характер використання, відповідно до рішень планування, зроблених перед цим. Кількість будівель повинні продовжувати функціонувати в якості житла, а інші повинні бути перетворені в художні та ремісничі центри ініціюючи корінний "ренесанс". Трущоби нижньої Касби, навпаки, мають бути знищені; тільки особняки мають бути збережені, та перетворені в спеціалізовані музеї для народного мистецтва. Парки та сади мають замінити райони знищених трущоб, але існуюча вулична мережа має бути підтримана, щоб зв'язати верхню Касбу з Морським кварталом і гаванню [8].

Друга світова війна змістила фокус політичних проблем від потреб місцевого населення, штовхаючи Касбу далі у фоновий режим. Результатом стало збільшення проблем одразу ж на початку 1930-х рр. а саме - темпи демографічного зростання і фізична занедбаність забудови. За даними перепису 1931 населення верхньої Касби було близько 54000 чоловік, з майже 3000

жителів на гектар; в порівнянні - 1430 чол. у 1881 році і 2028 чол. у 1921 р. Зростання щільності населення було в значній мірі за рахунок імміграції з Кабілії. Більшість населення Касби складалося з корінних жителів, арабів чи берберів, жили тут і євреї; деякі європейці також одружувалися на місцевих жителях. Як зазначено вище через дуже високу щільність, житлові умови були жахливими, часто вся сім'я жила в одній кімнаті. До 1949 р., чисельність населення зросла до 64000 на площі 38 га, що обмежена бульварами Гамбетта, де ла Віктуар, де Верден, і вулицями Беб ель Уед та Беб Азун. Відбулося підвищення щільності в певних місцях до 3500 осіб на гектар. З 2250 будівель верхньої Касби було 7 мечетей, 5 синагог і 1 протестантська церква; тільки 15 будівель були класифіковані як будівлі в гарному стані. Є. Паскалі, інженер, відповідальний Центрального відділу технічного обслуговування в місті, повідомив, що частина житлових будинків, віком понад кілька сторіч, підлягатиме обстеженню для забезпечення безпеки жителів, а, в кінцевому рахунку, і знесенню. Знесення 33 будинків в 1948 р. ознаменувало початок нової ери у Верхній Касбі. У ці роки Касба зазнала таких перетворень, як хвилі імміграції що змінили її населення на переважно Кабільських жителів, " дійсно сільський пролетаріат", який зберіг свої звичаї і традиції і пручався міській культурі [5].

Образ Касби кардинально змінився в 1954 р., коли регіон став місцем міської партизанської війни. Для алжирців, він став локусом "легенди і нетрів», тобто, легенди революції і нетрів повсякденного життя. Комітет Визволення Національного Фронту реорганізував адміністрацію Касби шляхом поділу його на зони і створення системи укриттів і схованок опору. Складна конфігурація Касби, з блокованими терасами і проходами і звивисті тупікові вулиці, зробили проникнення французьких військових досить складним. Після поразки Національного Фронту французи вважали, що це кінець битви за Алжир. З цієї миті військовий порядок запанував у Касбі і відзначив цей регіон своїми символами війни та окупації. Проте, хоча Касба була замкнена від решти Алжиру та знаходилася під військовою окупацією, вона як і раніше функціонувала в якості театру опору до кінця правління Франції на територіях.

У період французького правління Касба представляла собою велику проблему для французьких проектувальників з різних причин: через високу щільність населення, концентрацію та форми міської тканини, топографію та соціально-культурну текстуру, а також через їх власне романтичне / східознавче задоволення своїх естетичних цінностей, разом зі зростаючим усвідомленням історичної спадщини. Частково через вищезгадані причини, але також через необхідність забезпечити нові квартали будинками для європейців, втручання у міське середовище Касби залишалося додатком до всієї

французької окупації і на грандіозні плани вони не наважувалися. У той час як верхня частина міста залишалася практично недоторканою, нижня частина зазнала значних трансформацій. Найбільші зміни в нижній частині міста, відомі пізніше як Морський квартал або квартал Стародавньої префектури відбулися на початковому етапі колонізації, між 1830 і 1846 рр.

Література

1. Черкес Б. С. Національна ідентичність в архітектурі міста: Монографія. – Л: Видавництво НУ«ЛП» 2008. – 268с.
2. Товбич В.В. Методологічні основи формування і розвитку архітектурної діяльності [Текст]: автореферат дис. д-ра архіт.: 18.00.01 / В. В. Товбич; Київ. нац. ун-т буд-ва і архітектури. - Київ: [б. в.], 2014. – 40 с.
3. Petruccioli A. After amnesia: learning from the Islamic Mediterranean urban fabric/ Petruccioli A. – ICAR, 2007. – 238 p.
4. Alger, lumières sur la ville/[Edit. Chabbi,etc.]– A.: Dalimen, 1997. – 395 p.
5. Çelik Z. Urban Forms and Colonial Confrontations: Algiers Under French Rule/ Çelik Z. – S.: University of California Press, 2004. – 245 p.
6. Raymond A. The Great Arab Cities in the 16th-18th Centuries/ Raymond A. – N.Y., 1984, p.171.
7. Ravereau, A. - La Casbah d'Alger, et le site créa la ville./ Ravereau, A. –Paris: Sindbad, 1989, p. 134
8. Corbusier L. Poésie sur Alger/ Corbusier L. – P.: Barzakh, 2013, p.17.
9. Lesbet, D.- La Casbah d'Alger : gestion urbaine et vide social/ Lesbet, D.- Alger, O.P.U., 1985, p.138.
10. UNESCO. Medinas: Selective Safeguarding of Traditional Habitat. The World Heritage Newsletter №9, 1995 [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://portal.unesco.org/culture/es/file_download.php/3e14cf4c9202cf4efa37a11a6e2135a0Newsletter+no9.htm

Аннотация

В статье затронуты исторические аспекты возникновения, становления и трансформации городской среды Касбы как исторического ядра города Алжир под влиянием Исламской цивилизации.

Ключевые слова: мировоззрение, становление, трансформация, Касба, город, идентичность, цивилизация, Запад, колониализм.

Annotation

The article deals with the historical aspects of occurrence, formation and transformation of the urban environment as an historical nucleus Casbah of Algiers under the influence of the Western civilization.

Keywords: world, formation, transformation, Casbah, city identity, civilization, West, colonialism.